

Valsts ieņēmumu dienesta uzraugāmo Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma subjektu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas risku novērtējums

Nekustamā īpašuma darījumu starpnieki

Risku novērtējums	2020.–2022.gadā		
Subjektu grupa	Draudis	Ievainojamība	NIL risks
Nekustamā īpašuma darījumu starpnieki	V	VA	VA

Uz 2020.gada 31.decembri VID uzraudzībā bija 1385 nekustamā īpašuma darījumu starpnieki (turpmāk – NĪ starpnieki), no kuriem 102 NĪ starpnieki minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Uz 2021.gada 31.decembri VID uzraudzībā bija 1511 NĪ starpnieki, no kuriem 208 NĪ starpnieki minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Tādējādi gada laikā kopējais NĪ starpnieku skaits ir palielinājies par 126 subjektiem jeb 8 %. Uz 2022.gada 31.decembri VID uzraudzībā bija 1429 NĪ starpnieki, no kuriem 129 NĪ starpnieki minēto darbības veidu reģistrēja pirmo reizi. Tādējādi gada laikā kopējais NĪ starpnieku skaits ir samazinājies par 82 subjektiem jeb 6 %.

Saskaņā ar ar Nacionālajā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas, terorisma un proliferācijas finansēšanas risku novērtējuma ziņojumā 2017.–2019. gadam (turpmāk – NRA 2017.–2019. gadam) norādīto uz 2019.gada 31.decembri VID uzraudzībā bija 1508 NĪ starpnieki.

VID uzraugāmo NĪ starpnieku skaits

	2019.gads	2020.gads	2021.gads	2022.gads
NĪ starpnieki (skaits)	1 508	1 385	1 511	1 429

Salīdzinot ar iepriekšējo vērtēšanas periodu, secināms, ka ar katru gadu NĪ starpnieku skaitam ir tendence samazināties, izņemot 2021.gadu, kad NĪ starpnieku skaits, salīdzinot ar 2019.gadu, nebūtiski palielinājās. Uz 2019.gada 31.decembri VID uzraudzībā bija 1508 NĪ starpnieki, savukārt uz 2022.gada 31.decembri VID uzraudzībā bija 1429 NĪ starpnieki, t.i., par 5 % NĪ starpnieku mazāk.

2020.gada 1.augustā stājās spēkā Nekustamā īpašuma darījumu starpnieku darbības likums, kas noteic, ka turpmāk visiem NĪ starpniekiem jābūt reģistrētiem nekustamā īpašuma darījumu starpnieku reģistrā. Sākot ar 2021.gada 1.jūliju, starpniecības pakalpojumus drīkst sniegt tikai personas, kuras iekļautas nekustamā īpašuma darījumu starpnieku reģistrā. Tādējādi tiks sekmēta stabila, droša un uzticama starpniecības pakalpojumu sniegšana un veicināta noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas risku apkarošana. Nekustamā īpašuma darījumu starpnieku darbības likums nosaka NĪ

starpnieku darbības tiesiskos pamatus, nodrošina nekustamā īpašuma darījumu starpnieku darbības uzraudzību, tostarp paredzot iespēju izslēgt nekustamā īpašuma darījumu starpnieku no nekustamā īpašuma darījumu starpnieku reģistra par būtiskiem normatīvo aktu pārkāpumiem. NĪ starpnieka reģistra ieviešana sekmēs stabilu, drošu un uzticamu starpniecības pakalpojumu sniegšanu, kā arī novērsīs noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanu (turpmāk – NILLTPF), izmantojot tādus nekustamā īpašuma darījumus, kuros sniegti starpniecības pakalpojumi, kā arī nodrošinās NĪ starpnieku darbības uzraudzību, citastarp, paredzot iespēju izslēgt NĪ starpnieku no nekustamā īpašuma darījumu starpnieku reģistra, ja viņš ir būtiski pārkāpis NILLTPFN likuma prasības.

NĪ starpnieku pakalpojumus var sniegt tikai tāda privātpersona, kas iekļauta nekustamā īpašuma darījumu starpnieku reģistrā, pretējā gadījumā NĪ starpniekam aizliegts sniegt pakalpojumus konkrētajā sektorā. Par NĪ starpnieku var būt tāda fiziskā persona, kura atbilstoši NILLTPFN likumam ir izveidojusi iekšējās kontroles sistēmu (turpmāk – IKS), nav sodīta par tīša nozieguma izdarīšanu pret īpašumu, tīša nozieguma izdarīšanu tautsaimniecībā vai tāda nozieguma izdarīšanu, kas saistīts ar terorismu, vai kura ir sodīta par šādiem noziegumiem, bet kurai sodāmība ir noņemta vai dzēsta, kā arī ir apdrošinājusi savas profesionālās darbības civiltiesisko atbildību. Tāpat par NĪ starpnieku var būt juridiskā persona vai personālsabiedrība, kura atbilstoši NILLTPFN likumam ir izveidojusi IKS, kuras valdes locekļi, biedri un patiesie labuma guvēji (fiziskās personas) nav sodīti par tīša nozieguma izdarīšanu pret īpašumu, tīša nozieguma izdarīšanu tautsaimniecībā vai tāda nozieguma izdarīšanu, kas saistīts ar terorismu, vai kuri ir sodīti par šādiem noziegumiem, bet kuriem sodāmība ir noņemta vai dzēsta, kurai nav piemērots piespiedu ietekmēšanas līdzeklis – likvidācija vai tāda tiesību ierobežošana, kas liedz sniegt starpniecības pakalpojumus, kā arī kura ir apdrošinājusi savas profesionālās darbības civiltiesisko atbildību.

Ekonomikas ministrija savā tīmekļvietnē uztur publiski pieejamu reģistru. Persona, kura vēlas uzsākt starpniecības pakalpojumu sniegšanu, iesniedz Ekonomikas ministrijai iesniegumu un pievieno profesionālās darbības civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas polises kopiju, apliecinājumu, ka personai ir izveidota IKS atbilstoši NILLTPFN likumam, kompetentās iestādes izziņu par sodāmības neesību, ja nekustamā īpašuma darījumu starpnieks ir Eiropas Savienības pilsonis vai Eiropas Savienības dalībvalstī reģistrēts komersants, kā arī dokumentus, kas apliecina, ka komersantam nav piemērots piespiedu ietekmēšanas līdzeklis – likvidācija vai tāda tiesību ierobežošana, kas liedz sniegt starpniecības pakalpojumus.

NĪ starpnieku reģistrā ir pieejama informācija par reģistrētiem NĪ starpniekiem, kā arī informācija par NĪ starpnieku, ja tas ir izslēgts no reģistra, informācija par šo starpnieku tiek publiskota reģistrā vēl piecus gadus no brīža, kad lēmums par izslēgšanu no reģistra kļuvis neapstrīdams.

Ekonomikas ministrija izslēdz NĪ starpnieku no reģistra, ja tas ir izslēgts no komercreģistra, NĪ starpnieks kā saimnieciskās darbības veicējs ir izslēgts no Nodokļu maksātāju un nodokļu maksātāju struktūrvienību reģistra uz nekustamā īpašuma darījumu starpnieka iesnieguma pamata, NĪ starpnieks neatbilst Nekustamā īpašuma darījumu starpnieku darbības likumā noteiktajām prasībām, kā arī citos gadījumos.

NĪ starpnieku galvenais pienākums ir sniegt vispusīgu un patiesu informāciju par ļoti plašu jautājuma loku, kas nav tikai cena vai īpašuma vispārīgs raksturojums, bet arī

apsaimniekošanas, būvniecības un nodokļu jautājumi. Līdz NĪ starpnieku reģistra ieviešanai par NĪ starpniekiem varēja būt ikviena persona, un pat tad, ja viņa ir pārkāpusi NILLTPFN likuma prasības, viņai nebija aizliegts turpināt sniegt starpniecības pakalpojumus. Tas nekādi neveicināja noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas (turpmāk – NILL) risku novēršanu. Šobrīd, kad Latvijā pastāv nekustamā īpašuma darījumu starpniecības pakalpojumu regulējums, ir iespēja nodrošināt šo personu profesionālās darbības pilnvērtīgu uzraudzību, lai novērstu NILLTPF un sekmētu stabilu, drošu un uzticamu starpniecības pakalpojumu sniegšanu.

Atbilstoši NILLTPFN likuma 3.panta pirmās daļas 6.punktā noteiktajam (*likuma redakcija, kas bija spēkā līdz 2021.gada 11.jūlijam*) NILLTPFN likuma subjekti ir personas, kas darbojas kā aģenti vai starpnieki darījumos ar nekustamo īpašumu, tostarp gadījumos, kad tās rīkojas kā nekustamā īpašuma nomas starpnieki attiecībā uz darījumiem, kuriem ikmēneša nomas maksa ir 10 000 *euro* vai lielāka. Kopš 2021.gada 12.jūlija, kad stājās spēkā grozījumi NILLTPFN likumā, atbilstoši šā likuma 3.panta pirmās daļas 6.punktā noteiktajam šā likuma subjekti ir nekustamā īpašuma darījumu starpnieki. Nekustamā īpašuma darījumu starpniecības pakalpojumi ietver tādu pakalpojumu sniegšanu kā par atlīdzību saimnieciskās darbības ietvaros sniegti pakalpojumi: nekustamā īpašuma darījuma piedāvājuma izteikšana, nekustamā īpašuma darījuma noslēgšanai nepieciešamo sarunu vešana un dokumentu sagatavošana, nekustamā īpašuma darījuma noteikumu (tostarp ar darījumu saistīto tiesību un pienākumu) sagatavošana un izskaidrošana.

Daļa NĪ starpnieku izvairās no reģistrēšanās VID kā NILLTPFN likuma subjekti. Tīmekļvietnēs pieejama informācija par starpniecības pakalpojumu sniegšanu, bet, ja minētās personas tiek aicinātas iesniegt VID paziņojumu par darbības veidu “Nekustamā īpašuma darījumu starpnieki”, tās atbild, ka nesniedz nekustamā īpašuma starpniecības pakalpojumus. Vienlaikus pastāv augsta iespējamība, ka samaksu par starpniecības pakalpojumiem šādas personas saņem skaidrā naudā. Veicot uzraudzības pasākumus konkrētajai subjektu grupai, konstatēts, ka subjekti, kas reģistrējuši VID darbības veidu “Nekustamā īpašuma darījumu starpnieki”, nav reģistrējušies nekustamā īpašuma darījumu starpnieku reģistrā, vai arī otrādi, tie pakalpojumu sniedzēji, kas ir reģistrējušies nekustamā īpašuma darījumu starpnieku reģistrā, nav reģistrējuši darbības veidu VID, tādējādi, izvairoties no NILLTPFN likuma subjekta reģistrēšanās.

Attiecībā uz uzraudzības pasākumiem 2020.gadā tika veiktas 76 NĪ starpnieku klātienēs pārbaudes un 29 NĪ starpnieku neklātienēs pārbaudes. Savukārt 2021.gadā tika veiktas 124 NĪ starpnieku klātienēs pārbaudes un 29 NĪ starpnieku neklātienēs pārbaudes. Ņemot vērā minēto, 2021.gadā tika veiktas par 48 klātienēs pārbaudēm jeb par 63 % vairāk. 2022.gadā tika veiktas 159 NĪ starpnieku klātienēs pārbaudes un četras NĪ starpnieku neklātienēs pārbaudes. Ņemot vērā minēto, 2022.gadā tika veiktas par 35 klātienēs pārbaudēm jeb par 28 % vairāk. Vienlaikus konstatēto pārkāpumu skaits ir samazinājies, salīdzinot ar veikto pārbažu skaitu.

NRA 2017.–2019. gadam teikts, ka 2019.gadā tika veiktas 58 NĪ starpnieku klātienēs pārbaudes un 230 NĪ starpnieku neklātienēs pārbaudes.

VID veikto uzraudzības pasākumu skaits

		2019.gads	2020.gads	2021.gads	2022.gads

Klātienes pārbaudes		58	76	124	159
Neklātienes pārbaudes		230	29	29	4

Salīdzinot ar iepriekšējo vērtēšanas periodu, secināms, ka veikto pārbažu skaits ir palielinājies, kas ir izskaidrojams ar to, ka NĪ starpnieku reģistrs ir valsts atzīts un publisks, tādējādi tika veiktas pārbaudes NĪ starpniekiem, lai minēto reģistru pārskatītu un sakārtotu.

2022.gadā sektorālo risku novērtēšanas ietvaros tika veikta līdz šim apjomīgākā subjektu anketēšana, kopumā aptaujājot gandrīz 4000 subjektu, tai skaitā arī NĪ starpniekus. Aptaujā par likuma subjekta darbību, klienta profilu un naudas plūsmu 2022.gadā ir piedalījušies 28 % no visiem VID reģistrētajiem NĪ starpniekiem.

Nekustamā īpašuma darījumu starpnieku statistiskie rādītāji un aptaujas rezultāti

Subjektu skaits					
2020		2021		2022	
2020		2021		2022	
2020		2021		2022	
1 385		1 511		1 429	
				Starpība 2021/2020	
				126 (9%)	
				Starpība 2022/2021	
				-82 (5%)	
VID veikto uzraudzības un kontroles pasākumu vērtējums					
Labi	Lielākoties labi	Vidēji		Lielākoties slikti	Slikti
51%	36%	12%		0,5%	0,2%
VID veikto informatīvo un izglītojošo pasākumu vērtējums					
Labi	Lielākoties labi	Vidēji		Lielākoties slikti	Slikti
44%	40%	15%		2%	1%
Uzraudzības pasākumu skaits					Klātienes pārbažu pieaugums 2021.gadā
2020		2021			
Klātienes pārbaudes	Neklātienes pārbaudes	Klātienes pārbaudes	Neklātienes pārbaudes		
76	29	124	29		+48 (63%)
2022					Klātienes pārbažu pieaugums 2022.gadā
Klātienes pārbaudes		Neklātienes pārbaudes			
159		4			+35 (28%)
VID piemērotās sankcijas par NILLTPFN likuma prasību pārkāpumiem					
2020. gadā			2021.gadā		
Soda nauda (gadījumu skaits)	Soda nauda (apmērs EUR)	Lēmums par darbības apturēšanu	Soda nauda (gadījumu skaits)	Soda nauda (apmērs EUR)	Lēmums par darbības apturēšanu
16	14 550	5	5	11 050	2
2022.gadā					
Soda nauda (gadījumu skaits)		Soda nauda (apmērs EUR)		Lēmums par darbības apturēšanu	
30		14 750		4	
Krimināltiesiskās sankcijas un to piemērošana					

Grūti pateikt		Sankcijas tiek piemērotas efektīvi		Sankcijas netiek piemērotas efektīvi	
75%		24%		2%	
VID piemērotās sankcijas par NILLTPFN likuma pārkāpumiem					
Sankcijas ir samērīgas	Sankcijām jābūt smagākām	Sankcijām ir jābūt vieglākām	Jāpiemēro tikai "Konsultē vispirms" princips	Nav informācijas par VID piemērotajām sankcijām	Pārāk maz informācijas par VID piemērotajām sankcijām
43%	-	10%	24%	7%	16%
Subjektiem izvirzītās profesionālās kvalifikācijas un nesodāmības prasības					
Grūti pateikt	Atbilstošas	Nepietiekamas	Pārlietu augstas	Nepieciešams pastiprināt un ieviest subjektu licencēšanu/ reģistrēšanu publiskā reģistrā	
33%	56%	-	9%	3%	
Subjektu ētikas pašnovērtējums					
Visi subjekti rīkojas ētiski un ir godīgi	Lielākoties visi subjekti rīkojas ētiski un ir godīgi	Liela daļa subjektu rīkojas ētiski un ir godīgi	Tikai daļa subjektu rīkojas ētiski un ir godīgi	Mazākā daļa subjektu rīkojas ētiski un ir godīgi	Lielākoties visi subjekti nerīkojas ētiski un nav godīgi
29%	44%	22%	5%	-	0,2%
Par iekšējās kontroles sistēmas vai NILLTPFN likuma prasību nepildīšanu ir piemērotas disciplināras sankcijas darbiniekiem vai atbildīgajām personām					
Jā		Nē		Šāda atbildība nav paredzēta	
3%		89%		9%	
Ar NILLTPFN jomu saistītās personas					
Augstākā vadība	Tajā skaitā par NILLTPFN jomu atbildīgie darbinieki	Tajā skaitā citas personas, kas saistītas ar NILLTPFN jomu, piemēram, ar klientu apkalpošanu vai pakalpojumu sniegšanu		Personas visos iepriekš minētajos līmeņos, tajā skaitā augstākā vadība	
48%	27%	6%		19%	
NILLTPFN apmācīto personu loks					
Apmācības tiek veiktas pašmācības ceļā		Tikai atbildīgās personas iziet apmācības un apmāca pārējos darbiniekus	Atbildīgās amatpersonas un daļa no pārējiem darbiniekiem iziet apmācības pie uzrauga, elektroniski vai par maksu privātajā sektorā		Visi darbinieki iziet apmācības pie uzrauga, elektroniski vai par maksu privātajā sektorā
23%		29%	21%		27%
Apmeklēto NILLTPFN apmācību specifika					
Pašmācība	VID organizēti semināri	VID E-mācības	Privātā sektora maksas apmācības	Nozaru semināri, konferences	Nekādas apmācības
20%	15%	23%	17%	24%	1,4%
Subjektu augstākās vadības un to darbinieku zināšanu pašnovērtējums					
augstākās vadības zināšanas ir			darbinieku zināšanas ir		
atbilstošas	drīzāk atbilstošas	drīzāk neatbilstošas	atbilstošas	drīzāk atbilstošas	drīzāk neatbilstošas
50%	45%	5%	51%	44%	5%
Iekšējās kontroles sistēmas izstrādāšana					

Izstrādāju patstāvīgi	Iegādājos gatavu un pielāgoju savai saimnieciskajai darbībai	Iegādājos jau pielāgotu savai saimnieciskajai darbībai	Izstrādi nodrošināja nozares asociācija	Ieguvu citā veidā			
30%	27%	22%	11%	9%			
Iekšējās kontroles sistēmas atbilstības pārbaude, kontrole							
veicu to pats	šādu pakalpojumu man nodrošina sistēmas izstrādātājs		šādu pakalpojumu man nodrošina neatkarīga trešā persona				
60%	25%		15%				
Finanšu izlūkošanas dienestā saņemto ziņojumu statistika							
Saņemto ziņojumu skaits 2020.gadā	Saņemto ziņojumu skaits 2021.gadā		Saņemto ziņojumu skaits 2022.gadā				
8	10		4				
VID saņemto ziņojumu statistika							
Saņemto ziņojumu skaits			Procentuālais pieaugums				
2020.gadā		2021. gadā					
8		11	38%				
Aizdomīgu darījumu konstatēšana							
Subjekts ir konstatējis aizdomīgus darījumus	Subjekts nav konstatējis aizdomīgus darījumus		Subjektam darījums pirmsšķietami licies aizdomīgs, taču aizdomas neapstiprinājās				
-	95%		5%				
Subjektu izmantoto aizdomīgu darījumu atlasē kritēriji							
klienta sniegtajiem pakalpojumiem specifiski risku kritēriji	vispārēji riska kritēriji	darījums tiek vērtēts pēc apmēra	darījums tiek vērtēts saistībā ar jurisdikciju	darījuma puses raksturojošās riska pazīmes			
13%	29%	14%	16%	28%			
PLG informācijas pieejamība							
ir pieejama		nav pieejama		plašāka, ne kā nepieciešams			
76%		22%		2%			
Neklāties klienta identifikācijas risinājumu izmantošana							
Tiek izmantoti neklāties risinājumi	Netiek izmantoti neklāties risinājumi	Klienta identifikācijas dati tiek atjaunoti neklātienē	Atsevišķi pakalpojumi var tikt sniegti neklātienē				
23%	55%	6%	16%				
Klienta izpētes informācijas pieejamība							
ir pieejama		nav pieejama		plašāka, nekā nepieciešams			
71%		25%		4%			
Augsta riska klientu bāze							
Respondentu skaits (īpatsvars pret kopējo subjektu skaitu)	Subjekti ar augsta riska klientiem	Subjekti, kas pieņem skaidras naudas maksājumus	Subjekti ar klientiem PNP				
28%	14%	4%	5%				
Gada apgrozījums EUR							
< 10000	10000 - 20000	20000 - 40000	40000 - 80000	80000 - 160000	160000 - 500000	500000 - 1000000	> 1 000 000
39%	15%	20%	7%	9%	8%	2%	1%
Klientu bāze (jurisdikcijas aspektā)							

Fiziskās personas rezidenti	Fiziskās personas EEZ rezidenti	Fiziskās personas no NVS	Latvijā reģistrētas juridiskās personas	EEZ reģistrētas juridiskās personas	NVS reģistrētas juridiskās personas	Citās jurisdikcijās reģistrētas juridiskās personas
41%	9%	5%	39%	4%	-	1%
Augsta riska klientu īpatsvars						
Nav augsta riska klientu	Mazāk nekā 5 augsta riska klienti	No 6 līdz 10 augsta riska klienti	No 11 līdz 20 augsta riska klienti	Vairāk nekā 21 augsta riska klienti		
86%	12%	1%	0,2%	0,7%		
Vidēja riska klientu īpatsvars						
Nav vidēja riska klientu	Mazāk nekā 5 vidēja riska klienti	No 6 līdz 10 vidēja riska klienti	No 11 līdz 20 vidēja riska klienti	Vairāk nekā 21 vidēja riska klienti		
69%	24%	4%	2%	2%		
Zema riska klientu īpatsvars						
Nav zema riska klientu	Mazāk nekā 5 zema riska klienti	No 6 līdz 10 zema riska klienti	No 11 līdz 20 zema riska klienti	Vairāk nekā 21 zema riska klienti		
29%	38%	16%	8%	9%		

NĪ starpniekiem tika uzdoti dažādi jautājumi, kas kopsakarā ar citiem statistikas datiem liecina par NĪ starpnieku sektora ievainojamību.

2021.gadā 39 % personu, kas darbojas kā NĪ starpnieki, gada apgrozījums nepārsniedza 10 000 *euro*. Visbiežāk tika izvēlēts apgrozījums robežās no 20 000 līdz 40 000 *euro*, ko atzīmējuši 20% NĪ starpnieku. Tikai 1 % norādījuši, ka to apgrozījums pārsniedz 1 milj. *euro*. Tādējādi var secināt, ka NĪ starpnieku apgrozījums attiecībā pret kopējo nefinanšu sektoru ir neliels.

Neskatoties uz piemēroto sankciju skaitu, lielākā daļa jeb 51 % NĪ starpnieku uzraudzības un kontroles pasākumus vērtē pozitīvi. Līdzīgi tiek vērtēti arī VID organizētie informatīvie un izglītojošie pasākumi. Piemēroto sankciju apmēru kā atbilstošu vērtē 43 %, savukārt 24 % NĪ starpnieku uzskata, ka būtu jāpiemēro tikai princips “Konsultē vispirms”. Vienlaikus NĪ starpniekiem tika prasīts arī novērtēt krimināltiesisko sankciju samērīgumu un atbilstību, kur salīdzinoši daudz lielāks NĪ starpnieku skaits sankcijas vērtēja kā samērīgas, kamēr krietni mazāka NĪ starpnieku daļa tās vērtēja kā pārlietu smagas.

Kontekstā ar profesionālās kvalifikācijas prasībām un ieejas standartiem nozarē NĪ starpniekiem bija jāvērtē savas zināšanas un tiem izvirzītās prasības. Absolūts vairākums jeb 56 % tiem izvirzītās profesionālās kvalifikācijas prasības novērtēja kā atbilstošas. Līdzīgi arī lielākā daļa NĪ starpnieku pozitīvi vērtēja savu un citu subjektu ētiskumu. Attiecībā uz disciplināro sankciju piemērošanu saviem darbiniekiem par IKS vai NILLTPFN likuma prasību nepildīšanu, tikai 3 % NĪ starpnieku bija piemērojuši šādas sankcijas, kamēr 9 % vispār neparedzēja šādu atbildību pastiprinošu mehānismu. Lielākajai daļai jeb 48 % NĪ starpnieku par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas (turpmāk – NILLTPFN) jomu atbildīga ir augstāka vadība, savukārt tikai 27 % NĪ starpnieku nodrošina apmācības visiem par NILLTPFN jomu atbildīgajiem darbiniekiem. Starp NĪ starpniekiem izplatīta ir pašmācība, tomēr ievērojama daļa 24 % NĪ starpnieku izmanto arī nozares seminārus un konferences, kas liecina par augstu zināšanu līmeni starp nozares profesionāļiem un augstu pašorganizācijas pakāpi. NĪ starpnieku nozares

asociāciju nozīmi apliecina arī fakts, ka 11 % NĪ starpnieku IKS izstrādi ir nodrošinājusi nozares asociācija, kas ir salīdzinoši augsts rādītājs. Attiecībā uz savu zināšanu pašnovērtējumu tikai 5 % NĪ starpnieku savas augstākās vadības un savu darbinieku zināšanas vērtē kā neatbilstošas.

Pozitīvi vērtējams fakts, ka 30 % NĪ starpnieku patstāvīgi izstrādāja savu IKS, tomēr to vienlaikus negatīvi ietekmē tas, ka tikai 15 % NĪ starpnieku IKS izvērtēšanu uztic neatkarīgām trešajām pusēm. Negatīvi ir vērtējams arī fakts, ka Finanšu izlūkošanas dienestā (turpmāk – FID) 2020.gadā ir saņemti tikai astoņi ziņojumi, 2021.gadā saņemti desmit ziņojumi un 2022.gadā saņemti tikai četri ziņojumi no NĪ starpniekiem par aizdomīgiem darījumiem. VID 2020.gadā saņemti astoņi ziņojumi un 2021.gadā 11 ziņojumi no NĪ starpniekiem par aizdomīgiem darījumiem nodokļu jomā. Ziņojumu skaits neatspoguļo prezumēto sektora riska ekspozīciju un paaugstina sektora ievainojamību.

FID nosūtītajos ziņojumos par aizdomīgiem darījumiem izmantotās pazīmes/tipoloģijas – T-2 attiecīgā nozarē strādājošiem uzņēmumiem neraksturīga naudas līdzekļu akumulēšana un tālāka pārskaitīšana vienā gadījumā, T-3 klienta konta apgrozījums un/vai citas pazīmes liecina par saimniecisku darījumu imitāciju (fiktīvi darījumi) viens gadījums, T-7 naudas līdzekļu kustība notiek pa apli vienā gadījumā, T-17 aizdomas par fiktīva aizdevuma izsniegšanu vai atmaksu vienā gadījumā un T21 – klienta kontu kontrolē trešā persona un pastāv aizdomas, ka veiktas darbības ar nolūku slēpt vai maskēt līdzekļu patieso piederību vienā gadījumā.

Niecīgais skaits ziņojumu par aizdomīgiem darījumiem liecina par nozarē strādājošo, iespējams, apzinātu vēlmi ignorēt aizdomīga darījuma pazīmes, kā arī norāda uz nepieciešamību tiesībaizsardzības un uzraudzības iestādēm pievērst papildu uzmanību aizdomīgiem darījumiem ar nekustamo īpašumu.

Attiecībā uz aizdomīgu darījumu pazīmēm no aptaujas datiem var secināt, ka 13 % NĪ starpnieku nepieciešama papildu informācija par klienta saimnieciskās darbības riska lomu aizdomīgu darījumu identificēšanā.

Pēc tiesībaizsargājošo iestāžu sniegtās informācijas pārskata periodā uzsākti 4 kriminālprocesi, kuros iesaistīts nekustamā īpašuma tirgotāju un pārvaldītāju sektors. Viens no procesiem uzsākts Valsts policijā par iespējamu narkotisko / psihotropo vielu neatļautu iegādāšanos, pārvadāšanu realizācijas nolūkā un realizāciju, iespējams, lielā apmērā un organizētā grupā. NILL lielā apmērā veikta, iegādājoties kustamos un nekustamos īpašumus vairāk nekā 400 000 *euro* vērtībā, reģistrējot tos uz sava un trešo personu vārdiem, vismaz sākot no 2004. gada. 3 procesus pārskata periodā uzsākusi VID Nodokļu muitas policijas pārvalde. Tie visi saistīti ar Latvijas un ārvalstu juridisko personu aizdomīgiem finanšu darījumiem, kas, iespējams, saistīti ar izvairīšanos no nodokļu nomaksas lielā apmērā un NILL lielā apmērā, kas veikta laika periodā no 2016. līdz 2020. gadam. Vienā no šiem procesiem pierādījumi liecina, ka NILL veikta par vismaz 7,7 milj. *euro*.

Nemot vērā, ka pēdējo gadu laikā Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs ir būtiski pilnveidojis patiesā labuma guvēja (turpmāk – PLG) informācijas uzkrāšanas un PLG identifikācijas iespējas, pozitīvi vērtējams 76 % NĪ starpnieku viedoklis, ka PLG informācija ir pieejama nepieciešamajā apmērā. Kopumā klienta izpētes informāciju kā pieejamu vērtē 71 % NĪ starpnieku, kas liecina par vidusmēra NĪ starpnieka iespēju iegūt visu nepieciešamo informāciju un pazemina kopējo sektora ievainojamību. Vienlaikus par ievainojamību

paaugstinošu faktoru var tikt uzskatīts salīdzinoši vidēji augstais NĪ starpnieku īpatsvars (23 %), kas izmanto tikai neklātienes identifikācijas risinājumus, un 16 % NĪ starpnieku atsvišķus pakalpojumus sniedz neklātienē.

Attiecībā uz vispārīgiem risku paaugstinošiem faktoriem, kas paaugstina sektora ievainojamību, jāatzīmē, ka 14 % NĪ starpnieku apkalpo augsta riska klientus, 5 % NĪ starpnieku apkalpo politiski nozīmīgas personas (turpmāk – PNP) un 5 % NĪ starpnieku klienti ir no Neatkarīgo Valstu Sadraudzības (NVS). Attiecībā uz klientu bāzi jurisdikcijas aspektā 13 % NĪ starpnieku ir klienti no Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) un 80 % NĪ starpnieku klienti ir Latvijas rezidenti un Latvijā reģistrētas juridiskās personas. Savukārt augstais NĪ starpnieku īpatsvars, kuri ir norādījuši, ka tiem nav zema riska klientu, liecina par iespējamiem trūkumiem klienta riska novērtēšanā vai arī par pārlietu augstu sākotnējo klienta riska ekspozīciju.

2020.gadā sankcijas par NILLTPFN likuma un Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma (turpmāk – Sankciju likums) pārkāpumiem tika piemērotas 16 subjektam, kuri ir reģistrējušies kā NĪ starpnieki:

- pieci lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai, papildus piemērojot soda naudu;
- 16 lēmumi par soda naudu kopā 14 550 *euro* apmērā.

2021.gadā sankcijas par NILLTPFN likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas pieciem subjektam, kuri ir reģistrējušies kā NĪ starpnieki:

- divi lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai;
- pieci lēmumi par soda naudas piemērošanu kopā 11 050 *euro* apmērā;

2022.gadā sankcijas par NILLTPFN likuma un Sankciju likuma pārkāpumiem tika piemērotas 31 subjektam, kuri ir reģistrējušies kā NĪ starpnieki:

- četri lēmumi par darbības apturēšanu, piemērojot liegumu izmaiņu reģistrācijai komercreģistrā komercsabiedrības reorganizācijai un dalībnieku maiņai;
- 30 lēmumi par soda naudas piemērošanu kopā 14 750 *euro* apmērā;

Pārbaudēs pie NĪ starpniekiem biežāk konstatētie pārkāpumi:

- nav veikts NILLTPF riska novērtējums;
- IKS izstrādāta nepilnīgi, nav aktualizēta;
- nav veikta klientu identifikācija un izpēte;
- nav savlaicīgi paziņots VID par darbības veidu un atbildīgās personas iecelšanu;
- nav veikts sankciju riska novērtējums, nav izstrādāta sankciju riska pārvaldīšanas IKS;
- nav noskaidroti PLG.

Galvenie ievainojamības faktori personām, kas darbojas kā NĪ starpnieki:

- liels paaugstināta riska klientu īpatsvars;
- salīdzinoši augsts klientu nerezidentu un PNP īpatsvars;
- plaši izplatīta neklātienes identifikācija un neklātienes pakalpojumu sniegšana;

- zems sniegto ziņojumu skaits par aizdomīgiem darījumiem FID un VID.

NĪ starpniekiem galvenie identificētie riski ir:

- apzināta NILL darījumu strukturēšana un organizēšana;
- apzināta neziņošana par aizdomīgiem darījumiem;
- apzināta saimnieciskās darbības un NILLTPFN likuma subjekta statusa neregistrēšana.